Полька, яка співає на їдиш

Ольга (Авігайль) Мелещук. Фото: olgamieleszczuk.com.pl

Польська співачка з українським прізвищем, яка живе в Єрусалимі і відроджує єврейську музичну культуру на їдиш. Чи це можливо? Цілком.

Але для початку перенесемося в Варшаву початку минулого століття, де жила відома сім'я клезмерів з промовистим прізвищем Мелодиста. Представники цього клану в 1920-ті увійшли в світ легкої музики і незабаром стали зірками польської естради. Єжи Мелодиста (взяв псевдонім Петерсбурський) у нас пам'ятають як автора музики танго «Стомлене сонце» і вальсу «Синя хусточка». Трохи менш відомий його двоюрідний брат Генріх Голд, з яким Єжи втік в 1939-му від нацистів в СРСР. Тут брати призвалися в польську армію Андерса і з нею опинилися на Близькому Сході.

Голд склав кілька пісень, які стали відомими в Ерец Ісраель. Найкращою з них вважається мелодія танго Artzeinu Haktantonet («Наша маленька країна») 1943 року. Спробувавши відшукати цей запис в Інтернеті, я знайшов лише одну виконавицю з не цілком єврейським ім'ям... Ольга Мелещук. Сильний, красивий голос буквально зачарував. Відкривши наступний трек співачки, я з перших нот і слів на їдиші впізнав настільки популярне у нас «Стомлене сонце». В оригіналі це танго називалося «Ostatnia niedziela» («Остання неділя»), а в єврейському варіанті перетворилося в «Летцтікн Шабес». Автора музики ви вже знаєте, а польський текст належить уродженцю Львова Зенону Фрідвальду, який другу половину свого життя прожив в Тель-Авіві.

Але Ольга продовжувала дивувати. Упевнений, що більшість читачів ніколи не чули про танго «Friling» («Весна»), складене у гетто в Вільно в квітні 1943 року. Слова написав відомий письменник на їдиш Шмерко Качергінский, а приводом стала смерть його дружини — Ванди. Ольга врятувала це танго від повного забуття.

Хто ж вона — молода співачка, яка відроджує напівзабуту єврейську культуру і пісні гетто, замість того, аби виконувати сучасні шлягери. Ольга Мелещук — етнічна полька (хоча, зважаючи на прізвище, можливо має українське коріння), народилася у Варшаві, закінчила музичний університет імені Фредеріка Шопена, а також має диплом магістра культурної антропології, отриманий в Варшавському університеті.

Ольга на сцені і в Старому місті Єрусалиму

.

З ранньої юності вивчала їдиш, хасидську музику, фольклор і ашкеназьку музичну культуру. Тут дуже стала в нагоді її друга освіта, адже співачці доводиться вести дослідницьку роботу, повертаючи з небуття незаслужено забуті твори.

В репертуарі Ольги (Авігайль) Мелещук співіснують і пісні на їдиш, і мелодії польських композиторів єврейського походження, і польський фольклор, збагачений єврейськими та українськими впливами.

Характерний приклад — танго «Рівкеле» або «Ребекка» композитора Зигмунта Білостоцького, який загинув у Варшавському гетто. Воно недарма має дві назви, оскільки було популярним як у хасидів, так і в нічних клубах і ресторанах довоєнної Польщі. «Танго — колискова» народилося в гетто у Лодзі, коли у письменника Ісаї Шпігеля померла півторарічна донька Єва. Це унікальне танго, оскільки колискові у цьому жанрі — рідкість.

«Звуки старої Галичини» представляють собою попурі народних мелодій, що виникли на перетині єврейської, польської та української культур. Тут Ольга співає дуетом з Менді Каханом — бельгійським євреєм з ортодоксальної сім'ї, який покинув єшиву і став популяризатором світської культури на їдиш.

Віра Гран до війни і в 2003-му році .

Танго «Grzech» («Гріх») часто звучало в єврейському варшавському кабаре «Їдіше Банд» в 1930-х роках у виконанні популярної співачки Віри Гран, яку після війни звинуватили в колабораціонізмі. Музика цього танго створена відомим скрипалем і композитором, який загинув у концтаборі — Давидом Бейгельманом.

Дуетом з Каханом Ольга виконує пісню «Рабейну Там» на вірші популярного поета Іцика Мангера про єврейського мудреця XII століття. «Ach spij kohanie» («Ах, спи мій коханий») — досить популярна до війни композиція з кінофільму «Павло і Гавел», складена двома польськими євреями Генріком Варсом (Варшавським) і Людвігом Старським (Калюжинером).

У 2013 році Ольга Мелещук презентувала свою нову програму «Єврейські пісні Полісся» в Лінкольн-центрі в Нью-Йорку. Прем'єра тут багато чого варта. Програма стала своєрідним відгуком на творчість уродженки Полісся Міріам Ніренберг, яка увібрала культурну суміш з єврейських, польських та українських мелодій.

Наступний альбом Мелещук — «Лі-Ла-Ло» — відсилав до назви музичного кабаре, яке було створено в Тель-Авіві в 1944 році піаністом і композитором Моше Віленським і поетом Натаном Альтерманом, які приїхали в Палестину з Варшави. Ольга представила пісні, популярні у Варшаві і Тель-Авіві в довоєнну добу і в 1940-х роках.

У 2017-му співачка презентувала ще одну програму — «Танго на їдиш». У 30-х роках минулого століття Варшава вважалася столицею європейського танго, а більшість авторів слів та музики були євреями. Отже, з репертуаром проблем не виникло.

Альбоми Ольги Мелещук

.

Географія виступів Мелещук вражає. Окрім Лінкольн-центру в Нью-Йорку, це Центр імені Кеннеді у Вашингтоні, Єврейський музей в Осло, Іспанська синагога в Празі, фестиваль Ашкеназ в Торонто, Єврейський музичний фестиваль у Варшаві, фестиваль Klezkanada, Єврейський музичний фестиваль в Берклі і т.д.

Кожен поціновувач музики може знайти в YouTube записи співачки. Там же — безліч відгуків на різних мовах: польською, англійською, німецькою, іспанською, а іноді на зовсім екзотичних. Коментарів російською та українською майже нема... Висновок простий: пострадянський єврейський світ просто не знайомий з Мелещук. А саме вона може познайомити цей світ з майже втраченою за роки радянської влади національною культурою. Обидві сторони суттєво виграють. Співачка збільшить кількість слухачів і шанувальників, а ті відкриють для себе практично незнайому сторону єврейської культури. Можливо, така інтеракція вплине і на репертуар співачки, адже в довоєнному СРСР багато композиторів першого ряду використовували єврейські мотиви. Досить згадати Ісака Дунаєвського.

Ольга (Авігайль) Мелещук називає себе польсько-ізраїльською співачкою. Вона багато років живе між цими країнами, як сама підкреслює, і фізично і духовно — між Варшавою і Тель-Авівом, між ізраїльською і польською культурами, між єврейським і не-єврейським світами. «Для мене музика — це своєрідний тіккун (виправлення світу), шлях оздоровлення відносин поляків і євреїв і, на внутрішньому, більш особистому рівні, механізм поєднання цих двох ідентичностей. Це воскресіння через музику єврейської пам'яті і єврейського минулого».

Як написав один із коментаторів на сайті Ольги: «Поки на мові співають, вона жива». Краще і не скажеш...

Веніамін Чернухін, спеціально для «Хадашот»